

Van: Hans Bootsma

Verzonden: dinsdag 7 januari 2020

Onderwerp: uitslag bijenonderzoek, corridors en toekomstplannen

Beste allen,

Aan het begin van het nieuwe jaar een wat lange mail, maar met daarin de uitslag van het **bijenonderzoek** dat afgelopen jaar in een aantal parken is gehouden, met daarbij nog wat bewegingen en verdere gedachten op het gebied van ecologische **verbindingzones**, met name in Nieuw-West, en de invloed daarvan op **toekomstplannen** i.h.a. en die van de Oeverlanden in het bijzonder. Hopelijk wordt het voor de ecologie in Amsterdam en rond de Oeverlanden een mooi en inspirerend jaar, dus eerst

1) Onlangs hoorde ik dat het rapport over het **bijenonderzoek** in een aantal Amsterdamse parken is gepubliceerd. Het betreft hier een elftal parken waar evenementen worden gehouden; de Noordelijke Oeverlanden hebben als enige plek zonder evenementen kunnen meeliften. Het onderzoek is te downloaden via de bestuiverssite die aan EIS (European Invertebrata Survey, (Kenniscentrum Insecten) is verbonden. De NL-afdeling is ondergebracht bij Naturalis.

http://www.bestuivers.nl/Portals/5/Publicaties/Artikelen/Rapportage_Bijen_Amsterdamse_park_en_2019.pdf?ver=2019-11-26-100606-017

Gebleken is dat de Oeverlanden het hoogste aantal heeft, nl. 48 soorten. Maar ook de scores van het Gaasperpark (42) en Sloterpark (40) mogen er zijn. De getallen lijken i.h.a. hoger dan bij een eerder onderzoek uit 2014 dat door de gemeente is uitgevoerd. Dezelfde parken zitten er echter niet bij, en de methodiek maakt vergelijken sowieso moeilijk. Bij drie genoemde parken gaat het om grotere gebieden maar de hogere aantallen zullen er mede in gelegen zijn dat stadsranden door hun structuurrijke, heterogene voor allerlei organismen aantrekkelijk zijn. Wat betreft het totaal aantal waargenomen exemplaren steken de Oeverlanden er trouwens nog iets

meer uit dan de twee genoemde andere parken, zowel met als zonder honingbijen. Het Rembrandtpark trok wel het grootste aantal honingbijen.

Het onderzoek levert geen complete soortenlijsten op, want er is gekozen voor een bepaalde route en tijdsduur om op deze manier **vergelijkend onderzoek in de toekomst** mogelijk te maken, misschien eens in de 3 tot 4 jaar. Ze zijn ook slechts op drie dagen in elk park geweest, maar het onderzoek is wel uitgevoerd door ervaren, aan Naturalis verbonden onderzoekers. Eén daarvan was Menno Reemer die veel artikelen en rapporten heeft gepubliceerd (waaronder als auteur die van de Rode Lijst van wilde bijen (2018)), en is ook de bewerker van een recent vertaalde standaardgids. Hij had de Oeverlanden voor zijn rekening genomen.

Voor de Oeverlanden geldt dat nog lang niet het hele gebied is meegenomen. Het oostelijk gelegen Jaagpadbos en de verbindingzone rond Surfstrand en Riekerweg zijn helemaal niet bezocht, en in de Recreatiezone is men niet verder geweest dan het eerste strandje na Aquarius; en dus niet in de omgeving van Nieuw&Meer waar in de buurt toch ook nog wel allerlei voor bijen potentieel aantrekkelijke biotopen liggen. Ook de Oude Haagseweg en de hiervan ten noorden gelegen strook tot aan de snelweg, Ons Buiten en het NME-centrum De Waterkant zijn er buiten gevallen.

Frequenter bezoek in een groter gebied zou het onderzoek natuurlijk ook wel heel kostbaar gemaakt hebben. De onderzoekers denken toch een goede indruk van het gebied gekregen te hebben ondanks dat zo niet alle soorten gevonden werden. Ik voel me vereerd in het rapport genoemd te worden als voorbeeld van een waarnemer die afgelopen jaar nog 4 soorten gevonden had die tijdens het onderzoek niet gevonden zijn (grote zijdebij, roodbuikje, anddoornbij (zeldzaam) en grote klokjesbij). Menno Reemer had deze waarnemingen op waarneming.nl zelf gevalideerd of had er een positief antwoord over gegeven in zijn rol als moderator op het forum van dezelfde site. Het hadden er 5 kunnen zijn als ook de met foto ingevoerde grote wolbij was opgemerkt, want deze soort kan m.i. niet missen. Of mogelijk 6 of 7 als ik zelf nog twee behangersbijen had doorgegeven die zelfs met goede foto's meestal niet met zekerheid van andere soorten zijn te onderscheiden, maar grote kans dat het de grote bladsnijder en de tuinbladsnijder waren. Op hun lijst staat opvallend genoeg geen enkele behangersbijsoort, dus zou je ze dan wel bij het rijtje extra gevonden soorten kunnen optellen. En dan heeft Peter Schiphof van Nieuw&Meer vermoedelijk nog bij het viaduct over de Ringvaart de zwartbronzen zandbij gevonden. Stond ook niet op hun lijst, maar kon niet met zekerheid gevalideerd worden.

De hele gang van zaken betekent voor mij wel een aanmoediging om lekker door te gaan met het insectenhotel, ook al zijn het maar hooguit 20% van de soorten die bovengronds nestelen. En zeker, meest tijdens m'n beheerwerk, foto's van insecten te blijven nemen en ze door te geven aan waarneming.nl, want het wordt gezien! Dat is tegenwoordig allemaal een stuk gemakkelijker omdat het herkenningssysteem ObsIdentify in waarneming.nl zit geïntegreerd, al werkt het nog lang niet perfect.

Er lijkt bevestiging te zijn dat de Noordelijke Oeverlanden door hun specifieke omstandigheden een geschikt bijenbiotoop zijn. Veel ruigte, afwisseling en bloei werken hieraan mee. Hoe meer plantensoorten hoe beter, maar het zijn dikwijls al vrij alledaagse soorten die belangrijk zijn, als het maar veel en niet te eenzijdig is. Wilde bijen vliegen voor hun voedsel veel minder ver dan honingbijen, en daarom dienen nestgelegenheden en voedselbronnen niet te ver uiteen te liggen. **In die zin zijn bijen een indicator voor de kwaliteit van het landschap.**

De **zandige** stukjes, m.n. rond het middengedeelte van het Anton Schleperspad, zijn belangrijke nestelplekken. Een rijke plek ligt naast het piertje bij het Hondenbaaitje, waar veel soorten gevonden zijn. Zelf had ik daar vorig jaar al een grote kolonie van honderden grijze zandbijen aangetroffen.

Een filmpje met een copulatie hiervan is te zien op YouTube:

<https://www.naturetoday.com/nl/nl/nature-reports/message/?msg=25733>

De talrijke **wilgen** zijn belangrijk voor het trekken van voorjaarssoorten als deze. Verder kunnen allerlei **niveaoverschillen** belangrijk zijn, zelfs kleine elementen. Het rapport maakt gewag van een zeldzame bloedbij aan de westkant van het Kerngebied langs het fietspad. Ik heb het sterke gevoel dat dit de Kleine Duizendknoopdijk is, niet hoger dan zo'n 40cm. De Japanse duizendknoop is hier inmiddels wel verdwenen. Daarom denk ik dat men in het gebied moet oppassen met het weghalen van dit soort verhogingen, zoals bij de tegenoverliggende Grote Duizendknoopdijk. Daarnaast zijn grote hoeveelheden **dood hout**, zowel liggend maar vooral ook **staand**, en gedeelten met **stengels** die soms jaren achtereen blijven staan, eveneens van belang. En onderschat ook de zuidelijke **taluds** van de snelweg niet.

Honderden nesten van grijze zandbijen, genomen in april vanaf het piertje naast het bloemrijke Hondenbaaitje. Hun koekoeksbij, de roodharige wespbij, werd er eveneens aangetroffen. Evenals nog een aantal andere soorten. Kortom: een hotspot voor bijen waarmee voorzichtig dient te worden omgesprongen. Lichte betreding hoeft daarbij niet schadelijk te zijn. Integendeel.

2) Vanuit kringen rond Ruimte en Duurzaamheid, w.o. ook de stadsecologen vallen, heb ik vernomen dat **ruige plekken** als de Oeverlanden en de Brettenzone nog **verder onderzocht** zullen worden op allerlei soortengroepen. Het wordt meer en meer erkend dat dit

soort stadsranden door hun specifieke aard nu eenmaal belangrijk voor de biodiversiteit, zeker nu veel van het platteland verworpen is tot 'groene woestijnen'.

Bij deze wil ik dan nog aandacht vragen voor de **EIS-dag 2020**, za 25 jan te Utrecht, een dag vol met lezingen en ook met stalletjes, die dit jaar als thema 'Insecten in de stad' heeft. Als je daar interesse in hebt: de aanmeldingstijd is nog maar kort: tot uiterlijk aanstaande vrijdag 10 januari. <http://www.eis-nederland.nl/>

3) Nu in het onderzoek weer eens bevestigd is dat stadsranden i.h.a. en de Oeverlanden in het bijzonder goede bijenlandschappen blijken te zijn, werpt dat de vraag op of de Oeverlanden niet opgenomen zou kunnen worden in een **bijenlandschap met verbindingen** naar elders in de stad, en dan met name naar **Nieuw-West**, b.v. in de richting van de Tuinen van West en de Vrije Geer. Door voorstellen te doen over verbindingen, zouden hieraan argumenten ontleend kunnen worden om een zo groot mogelijk gedeelte ten zuiden van de snelweg een zo natuurlijk mogelijke inrichting te geven. Voor de Oeverlanden zelf zou dat in ecologisch en landschappelijk opzicht mijns inziens toch het beste zijn. De kwaliteit van ecosystemen is gebaat bij een zo groot mogelijk oppervlak.

Elders bestaan ook projecten om een heel gebied aantrekkelijk te maken voor de bij, zoals in het dichtbevolkte Zuid-Holland. Een en ander is te vinden op een site:

www.bijenlandschap.nl (zie m.n. onder Menu: 'het landschap maken'. Er staat hier een document te downloaden waarin aangegeven staat welke elementen en op welke schaal hiervoor nodig zijn.

<http://www.bijenlandschap.nl/wp-content/uploads/2016/06/GroeneCirkels-HandreikingBijlage-digi-2.pdf>

Als het om de bevordering van wilde bijen gaat, zouden de Oeverlanden, als ze nog niet bestaan hadden, uitgevonden moeten worden. Bij de specifieke ecologische kansen bij een stadsrand voegt zich hier nog een **mozaïek aan minibiotoop**. Mogelijk kan de wilde bij tot een thema bij de toekomstige inrichting van het gebied gemaakt worden, en de Oeverlanden nog verder geoptimaliseerd worden voor de wilde bij, en waarbij dan tevens delen ten zuiden van de snelweg maar buiten het huidige beheergebied betrokken kunnen worden.

Let wel: de wilde bij is niet zomaar een willekeurig gekozen insect, maar wordt gezien als een indicator voor een omgeving is die ook goed is voor andere soortgroepen. En uiteindelijk ook voor de mens. De bij is door z'n specifieke specialisatie veel meer aangewezen op bloemrijkdom, kleinschaligheid en variatie in het landschap. Arie Koster ziet de wilde bij als **metafoor voor biodiversiteit**. Bijenbeheer komt neer op goed vegetatiebeheer.

<http://www.bijehulpdesk.nl/>

In december is als discussiestuk een **toekomstvisie** voor de ruimtelijke inrichting van Nederland van een groep van 17 Wageningse wetenschappers verschenen. In dit rapport wordt geschetst wat over een eeuw nodig zou kunnen zijn om de gevolgen van de klimaatverandering te kunnen opvangen, om te kunnen voldoen aan de eisen van een duurzamer productiesysteem, en ook om de biodiversiteit goed op peil te kunnen houden. Voor wat betreft de steden wordt ook hier gesteld dat een **steviger dooradering** van de stad met blauw/groenecorridors nodig is. Deze en andere toekomstvisies over de inrichting van de stad spreken van robuuste groene gordels rond de steden. Maar dan moeten die heterogene stadsranden voldoende massa hebben om die verbindingen goed te kunnen laten functioneren. In Amsterdam zijn de **Koppen van de Scheggen** hiervoor dan bij uitstek geschikt (zie ook punt 5).

<https://www.naturetoday.com/nl/nl/nature-reports/message/?msg=25733>

4) Op het gebied van ecologische verbindingen is door Norinda Fennema een **contactgroep** over het creëren van ecologische **corridors in Nieuw-West** opgericht. Ik ben gevraagd me hierbij ook aan te sluiten.

Ik ben o.a. al in contact met haar om het **maai-beheer** in en rond onze gebieden te verbeteren. Bij ons gaat het dan met name om de Oude Haagseweg. We hebben met ongeveer dezelfde ambtenaren te maken. De problemen liggen vaak op het gebied van geld en het ontbreken van een vaste hand met ecologische kennis. Mogelijk komt er in de toekomst verruiming op dit gebied. Blijkens een brief van wethouder Laurens Ivens aan de gemeenteraad wordt er in ieder geval gewerkt aan kwaliteitsverhoging en verruiming van het ecologisch maai-beheer, al kan deze omvorming nog wel enkele jaren in beslag nemen. Hopelijk komt er dan wat meer geld beschikbaar.

Bij het netwerk hebben zich relatief veel mensen van de gemeente aangesloten, en het initiatief is ook al door bestuurders verwelkomd. Als deze contactgroep iets wordt, kan dat misschien weer een positieve invloed op de uiteindelijke inrichting van ons gebied uitoefenen. www.goedgeel.nl (zie m.n. 'groene corridors')

5) Pas geleden is het **Parlement van de Amsterdamse Scheggen** opgericht. Het is een groep van deskundigen en betrokkenen die zich ten doel stelt de erfenis van Van Eesteren met zijn scheggenstructuur zo goed mogelijk in stand te houden, en is ook huns inziens extra nodig om de gevolgen voor de inrichting van het landschap door de klimaatverandering goed te kunnen opvangen.

In het kleine Arcam-gebouwtje aan de Prins Hendrikkade vond op vrijdag 13 december de opening van een kleine tentoonstelling plaats, met daarbij de uitreiking van het Scheggenmanifest aan wethoudster Marieke van Doorninck. In haar toespraak bevestigde zij de koppen van de scheggen zeker belangrijk te vinden en noemde daarbij nog speciaal dat 'mooie, groene gebied' de Oeverlanden. Vier ontwerp-bureau's lieten schetsen zien hoe de scheggen thematisch uitgewerkt zouden kunnen worden. Hier wordt over de Oeverlanden nog niet veel vermeld. Ook dit lijkt een belangrijke organisatie om in de gaten te houden wat betreft de toekomstplannen.

<https://www.arcam.nl/de-amsterdamse-scheggen-de-tentoonstelling/>

<https://www.arcam.nl/even-voorstellen-de-parlementsleden-en-ontwerpteams/>

www.deamsterdamsescheggen.nl

Gegroet, Hans Bootsma, beheerploeg Ver. "De Oeverlanden Blijven!"